

Introducció:

Els filòsofs de la sospita:

- Marx descobreix la ideologia com a falsa consciència o consciència invertida.
- Nietzsche desemmascara els falsos valors.
- Freud posa al descobert les disfresses de les pulsions inconscients.

En definitiva, Marx ens ensenya a desconfiar de les relacions socials, Nietzsche dels principis morals i Freud de nosaltres mateixos. Tots tres varen alimentar la cultura de l'interrogant. Ens convidaven a mirar fora de l'espai d'allò que era visible.

LA GENEALOGIA DE LA MORAL DE Friedrich Nietzsche

Segona dissertació:

1) **LA PROMESA I LA MEMÒRIA** :L'home ha estat criat perquè no pugui oblidar les coses que ha promès. Ha estat educat per fer promeses. Aquest fet va en contra de la seva capacitat d'oblir. El fet de poder oblidar ens permet tenir la consciència tranquil·la. I no hi pot haver felicitat, esperança ni cap alegria sense la capacitat d'oblidar. Allò que hem viscut es fica a la consciència. No és un fet passiu, és un fet actiu, **una veritable memòria de la voluntat**. Per arribar a aquest punt l'home ha hagut de fer tot un procés mental que l'ha convertit en computable,avaluable, regulat, necessari.

2) **LA RESPONSABILITAT I LA CONSCIÈNCIA**. Aquesta és la llarga història de l'origen de la responsabilitat. Primer cal la llarga tasca de fer l'home uniforme, igual entre iguals . Es el que Nietzsche anomena “ **la moralitat dels costums**”. Tota la “prehistòria” de l'home té aquest sentit. L'home fou fet veritablement computable amb l'ajut de **la moralitat dels costums i la camissa de força social**. Al final de tot aquests procés surt l'individu sobirà, que és únic, diferent dels altres i que pot prometre; la qual cosa pressuposa que és un **home lliure i té també la “ la mesura pel que fa els valors”**, coneix amb orgull el privilegi de la “**responsabilitat**”. Aquesta responsabilitat, aquest instint estrany que sent l'home sobirà és la seva “**consciència**” (Un regal enverinat)

3) **LA CONSCIÈNCIA I EL DOLOR**. La consciència de l'home és un fruit madur i tardà de tot aquest procés històric. A la consciència de l'home li faltava la memòria. **Probablement no hi ha res de tant terrible i misteriós a tota la prehistòria de l'home com la seva mnemotècnia. “És grava una cosa amb foc a la memòria, amb els processos més terribles , i només allò que no cessa de fer mal hi queda fixat “**. Els sacrificis, les mutilacions les castracions, les formes cruels de tots els cultes religiosos, etc. hi tenen el seu origen. En quin moment? : quan es va veure que el dolor era el mitjà més poderós per fomentar la mnemotècnia.. Amb l'ajut d'aquests sacrificis tan cruels s'ha aconseguit fixar en la memòria del homes cinc o sis “ **no vull**”; als quals ha promès de renunciar a fi de poder viure sota els avantatges de la societat. D'aquesta mena de memòria l'home va passar a la raó, al domini dels sentiments, a la reflexió. Quanta sang i quanta crueltat hi ha en el fons de totes les coses bones”... !!!

4) **LA MALA CONSCIÈNCIA I EL CONCEPTE MORAL DE CULPA**. Després tenim, **la consciència fosca, la “mala consciència “, que es manifesta en la culpa . El concepte moral de culpa ha tingut el seu origen en el concepte molt material “ de tenir un deute”**.

Primerament no es castigà perquè el dolent fos responsable del seu acte. Primer es castigà simplement per ira, per desfogar-se. Ha calgut un nivell enlairat d'humanització per distingir els

fets, els matisos i avaluar la pena. Aquella idea ara tan evident i en aparença tan natural que sentiment de justícia ha tardat molt a sorgir. Així l'argumentació **“El reu mereix la pena , ja que hauria pogut procedir d'una altra manera”** és una forma molt tardana i refinada dels judicis humans. Ja ho hem dit: es castigà per ira, simplement per desfogar-se. , **D'on ha sortit l'idea d'una equivalència entre mal i dolor? Segons Nietzsche prové de la relació de contracte entre creditor i deutor, que és tan antiga com el fet d'existir, de ser “subjectes de dret”, i que es remet a les formes fonamentals de compra, venda, o intercanvi.**

5) **L'INSTINT DE CRUELITAT.** Tots els contractes comporten el compromís que el contracte es complirà. Cal fabricar una memòria per aquell qui promet. El deutor, per tal de donar confiança a la seva promesa, compromet alguna cosa a canvi, que pot ser el seu cos o la seva vida. És es una cosa ben estranya perquè no es tractava de compensacions materials, per exemple una compensació en diners o en terres. **Al creditor se li concedeix un poder de benestar com a restitució i compensació. Aquest poder consisteix a fer mal, en un “dret de crueltat. “ El deutor paga el seu deute a costa de violències que satisfan l'instint de crueltat, que és un component natural de l'home”**

6) **CULPA, CONSCIÈNCIA I SOFRIMENT.** En el marc de les obligacions que té el deutor davant del creditor neixen les idees morals de **“culpa”, “consciència”, “ deure”, santedat del deure”**.. L'inici d'aquesta relació ha estat amarada de sang i de tortura. **Hi trobem la connexió entre “culpa i sofrència”**. Ara ens repugna d'imaginar com la necessitat de crueltat es presenta d'una forma tan ingènua i innocent,. Costa d'imaginar fins a quin grau la crueltat representa la gran joia de la festa de la humanitat més antiga. **El fet de veure patir satisfà i el fet de fer patir encara satisfà més. Aquest és un principi dur però també un axioma antic , poderós, humà, massa humà. Sense crueltat, no hi ha festa: així ho ensenya la llarga història de l'home.**

7) **ELS DÉUS I EL SOFRIMENT.** Allò que ens rebel·la contra el sofriment no és pas la sofrència en ella mateixa, sinó el seu caràcter absurd. Tanmateix ni per al cristià, que ho relacionava amb la salvació, ni per els homes d'èpoques més antigues no pensaven que el sofriment tingués aquest caràcter absurd. **El fet d'inventar déus va servir per justificar el mal. “Es justifica qualsevol mal , la visió del qual sigui edificant per un déu”**. **El déus eren concebuts com a amics dels espectacles cruels. Aquesta idea antiga i primitiva es fica inclús en la nostra humanització europea!** (fa referència a Calví i Luter). Als grecs no saberen oferir als seus deus un espectacle més gratificant que la crueltat. Tota la humanitat antiga era un món essencialment públic, amb espectacles i festes cruels.. **En el càstig de grans proporcions hi ha molt de festiu...!**

8) **CREDITOR I DEUTOR.** Tornant al tema del sentiment de culpa, d'obligació personal, direm que ha tingut el seu origen en la relació entre el comprador i el venedor , entre creditor i deutor: en aquest punt s'enfrontà, per primera vegada una persona amb una altra. **L'home es qualifica com l'ésser que mesura valors , “com l'animal avaluador per excel·lència”**. La compra i la venda són més antigues que qualsevol altra forma d'organització social. De les relacions personals que s'establien i els seus complements psicològics arribem a la gran generalització, **al cànon moral més antic i més ingenu de la justícia :“Cada cosa té el seu preu; tot pot pagar-se”**

9) **EL DELINQUENT COM A DEUTOR.** Aquest concepte de culpa, aquest axioma, que és vàlid en la relació entre dues persones també ho és entre la societat en el seu conjunt i cada un dels seus membres. **El delinqüent és un deutor que no retorna els avantatges rebuts, sinó que atempta contra el seu creditor; és a dir contra la societat.** La ira de la societat l'expulsa i el llença fora de la llei.. Ha perdut el dret de la guerra i la joia festiva de la victòria :**Hi ha l'expressió : “Vae victis !”,(Ai del vençuts!), amb tot el seu caràcter desprietat i cruel.**

10) **LA GRÀCIA DE L'INDULT** . Quan el poder de la societat augmenta ja no considera tan importants els delictes del individu. Ja no els considera com un perill per la seva subsistència. Inclús defensa als delinqüents de la ira de la societat i, més directament, dels qui han estat més perjudicats. **Quan més poder té una societat més lleu, més tolerant, és el dret penal.** El “creditor” és més humà en la mesura que és més ric. Qualsevol perill que amenaci la societat torna a endurir les penes i els càstigs. La justícia que comença amb la frase: **“Tot és pagable , tot ha de pagar-se”**, acaba deixant anar a l'insolvent, acaba com totes les coses bones que hi ha a la terra: **suprimint-se ella mateixa. Aquesta auto supressió de la justícia s'anomena gràcia. La gràcia és el privilegi del més poderós, la seva superació del dret . Així demostra que el poder està per sobre del dret, per sobre de la justícia.**

11) **RESSENTIMENT I VOLUNTAT DE VIDA.** En aquest punt, Nietzsche, rebutja els intents de cercar l'origen de la justícia en el terreny de la moral del ressentiment. En el punt anterior ja ha deixat clar que el poder estava per sobre de la justícia.(per sobre de la moral del ressentits., és a dir de la moral cristiana..) . La conclusió de Nietzsche és que **“L'home actiu, l'home que ataca, que comet abusos, sempre es troba cent vegades més a la vora de la justícia que l'home reactiu”** Precisament no li cal en cap sentit, tal com ho fa i ho ha de fer l'home reactiu, avaluar el seu objecte d'una forma falsa i parcial. L'home agressiu, en tant que més fort més valent, més noble, ha tingut també la visió més lliure, la consciència millor de la seva banda., L'home del ressentiment, l'home reactiu, és qui ha descobert la mala consciència en la seva consciència. El dret representa la lluita contra els sentiments reactius. Només a partir de la implantació de la llei hi ha “justícia” i “injustícia”. El fet de parlar en si de la justícia i injustícia no té cap sentit. **Com és natural, una ofensa, una violació, una depredació, no pot ser una cosa injusta en si, per tal com la vida funciona essencialment, és a dir , pel que fa a les seves funcions, o sigui: ofenent, violant,depredant,anorreant, i no es pot pas concebre sense aquest caràcter. Els estats de dret, de justícia, només poden ser estats d'excepció, com a restriccions parcials a l'autèntica voluntat de vida que tendeix al poder, Qualsevol voluntat que acceptés a totes les voluntats per igual, seria un principi hostil a la vida, una força destructora i liquidadora de l'home.**

12) **LA VIDA I LA VOLUNTAT DE PODER.** D'acord amb Nietzsche, l'origen i l'objectiu del càstig són dues qüestions diferents. Des de sempre s'ha cregut que si es coneixia la utilitat d'una cosa també es coneixia el seu origen. Seguint el mateix raonament, s'havia cregut que la pena, en el dret, s'havia inventat per castigar. **Segons Nietzsche “ el principi, que cal tenir en compte, és que la causa del naixement d'una cosa i la seva utilitat final, el seu ús pràctic i la seva classificació dins d'un sistema d'objectius es troben absolutament separats “.** I, segons Nietzsche, cal afirmar **“el principi que qualsevol fenomen esdevingut en el món orgànic és una dominació i que per la seva banda qualsevol dominació és reinterpretació, on el”sentit” i “l'objectiu” que havien tingut fins ara es modifiquen”** Com diu Nietzsche: **“Tots els objectius, totes les utilitats, només són indicis del fet que una voluntat de poder s'ha imposat sobre una cosa menys poderosa i li ha inculcat el sentit d'una funció”** El veritable progrés, inclús la pèrdua dels sentits i la mort, apareix sempre en la forma d'una voluntat de poder i d'un camí vers un poder més gran. I conclou que **“seria un progrés sacrificar la humanitat com a massa a la prosperitat d'una sola espècie més forta d'home “.** Actualment es prefereix aliar-se amb l'adaptació, abans que aliar-se amb la teoria de la voluntat de poder que es duu a terme en qualsevol esdeveniment. La idiosincràsia democràtica que s'oposa a tot allò que domina i que vol dominar. **L'essència de la vida és la voluntat de poder. Si la neguem, neguem la voluntat de vida. Diem un no a la vida.**

13) **DIVERSOS SENTITS DEL CÀSTIG.** Però tornem a parlar del càstig. Primer s'ha inventat el procediment i més tard s'ha fet servir per el càstig. Els nostres genealogistes ingenus de la moral i del dret pensaven que el procediment s'havia inventat amb el propòsit final de càstig. En relació al sentit del càstig, avui dia tenim molts sentits diversos i no és possible de dir amb exactitud per quina raó concreta es castiga. Nietzsche presenta una relació de motius pels quals es castiga: 1. Càstig per evitar un perjudici ulterior , 2 Càstig com a pagament del mal comès a una persona perjudicada. 3 Càstig per separació ;per evitar una propagació del trastorn de l'equilibri. 4. Càstig com a mitjà per provocar temor. -- 5.Càstig com una mena de compensació, pels avantatges que fins ara ha tingut el delinqüent . 6 Càstig com a eliminació d'un element atrofiat.(per exemple una persona deficient, per mantenir pura una raça). 7 .Castig com a festa, com a violació i escarni d'un enemic vençut 8. Càstig per corregir: “ així te'n recordaràs per un altre dia”i com a escarment per a tota la comunitat. 9- Càstig com a pagament d'uns honoraris estipulats pel poder.(Cas d'una sentència judicial. Cas d'un plet.) .10. Càstig com a compromís en la condició natural de la venjança.

14) **LA MALA CONSCIÈNCIA.** Per tant queda clar que el càstig porta afegits uns usos, uns sentits, de tota mena. **En el càstig es busca de provocar en el culpable el “sentiment de culpa “, la mala consciència”, “el remordiment de consciència “ ; la qual cosa és falsa i és anar contra la realitat i contra la psicologia. És més, quan el delinqüent veu l'espectacle dels procediments judicials i executius no considera la seva acció com un acte reprovable en ell mateix, atès que veu que la mateixa acció és correcte si es fa el servei de la justícia.** Per exemple amb l'espionatge, la corrupció, la tortura o en els assassinats fets per raons d'estat. **Per tant, queda clar que no són accions condemnables per elles mateixes .** De fet durant molt de temps no es castigava perquè es fos culpable, sinó pel fet d'haver causat un perjudici. Era un fet irresponsable de caràcter fatal. Es deia, simplement, que havia tingut mala sort.

15) **L'EFECTE DEL CÀSTIG.** Durant mil·lennis els malfactors han raonat així: **“Alguna cosa ha anat malament que no ens ho esperàvem “ i no pensaven : “Això no ho hauríem d'haver fet “. El càstig, la pena, fa que l'home vigili més una altra vegada; però no millora a la persona.**

16) **L'ORIGEN DEL SENTIMENT DE CULPA.** La hipòtesi de Nietzsche sobre origen de la mala consciència, del sentiment de culpa, és la següent: en el moment que s'estructura una comunitat l'home no pot descarregar els seus instints naturals cap a fora. Els seus instints queden desvalorats i “ desballestats”, es a dir bloquejats , tancats al seu interior per proscripció de la societat. **L'home es desfoga cap a si mateix: la crueltat s'interioritza.** Des de aquest moment, l'home s'ha de guiar per la seva consciència, el seu òrgan més pobre i susceptible d'equivocacions !. A més a més , aquells antics instints, que fins ara els havien guiat, no havien deixat de plantejar les seves exigències. I tots els instints que no es descarreguen cap en fora, que no es poden exterioritzar, es des carreguen cap a dins . És a dir s'interioritzen, es somatitzen. **La mala consciència, el sentiment de culpa, és el resultat d'aquesta interiorització.**

Pel resum: Narcís Maymí